

AJUNTAMENT DE LES BORGES DEL CAMP

X Premi Literari Sant Jordi 1999

PREMI NARRACIÓ

Borgia, Borja, Borges i els despropòsits de Francesc Xavier Llauradó i Pàmies

Borgia, Borja, Borges i els despropòsits

I

Fa una tarda esplèndida, de les que conviden a fer una passejada relaxant pels carrers del poble, tot cercant les petites novetats de la vila; petites o grans novetats, com són les obres del que ha de ser el passeig al voltant de l'església. Fent un recorregut, que fins abans de la neteja m'hauria estat difícilíssim, observo els grossos murs de la paret del santuari, ara més nus i també amb una aparença més colossal que no pas quan es trobaven mig coberts per la vegetació.

A sol ponent i riera d'Alforja amunt, el paisatge cobra una nova perspectiva que el fa quelcom diferent i peculiar, encara que, a fi de comptes, sigui la mateixa vista i la mateixa riera que sinuosament s'enfila cap a la vila veïna, com si es tractés d'una enorme serp.

Ressegueixo amb la mà les pedres cantoneres de l'edifici i observo la seva composició i els colors diversos que van adquirint a mesura que la màquina excavadora ha anat furgant per anivellar el terreny i han quedat a la vista peces i maons fins al moment ocults a les mirades tafaneres. Quantes suors i quants esforços van caldre per aixecar el temple sobre les cimentacions de l'anterior, i aquell prèviament, sobre l'anomenada borja major! Quantes pedres es devien aprofitar, en una lliçó magistral de reciclatge, en un temps en què aquesta paraula no existia i l'aprofitament màxim de tots els materials i recursos estava a l'ordre del dia! Tindria, la base de l'església, pedres de les dues edificacions anteriors? Pràcticament segur que sí.

La maquinària moderna, doncs, de mica en mica va deixant al descobert els petits tresors centenaris, els petits misteris del que ara coneixem com l'església de Nostra Senyora de l'Assumpta. Les màquines realitzen un treball impecable descarnant els murs amb una cura i una delicadesa exquisides. Sembla que ja han arribat a la seva cota màxima, i un grup de treballadors replana manualment els petits monticles que han quedat arrapats a la paret.

La tarda comença a caure i la bonança del dia es converteix en frescor de capvespre. Els treballadors abandonen la feina. És hora de plegar i no cal encantar-se.

Jo aprofito el fet d'haver-me quedat sol per mirar de més a prop els murs que, en part, tornaran a quedar coberts un cop enllestit el passeig; quan, accidentalment, observo en una de les pedres, prop de la cantonada nord-est, la que donava al cementiri vell, una mena de dibuix gravat. Està molt desdibuixat, però els traços permeten descobrir amb certa claredat que es pot tractar d'una mena de senyal. Netejo curiosament amb la mà les restes de terra i el dibuix va prenent forma. Es tracta d'un escut de traços molt simples i amb un bou al mig. Hem quedo bocabadat. Què deu significar aquell escut? Quan de temps deu haver estat amagat de l'esguard d'ulls encuriosits com els meus?

A l'escut de la vila no hi figura cap animal, i les referències que en tinc indiquen que la seva simbologia sempre ha girat al voltant de la borja o borges, com és el cas de la seva representació actual. Aquest vespre he d'anar a Reus a fer uns encàrrecs, aprofitaré l'ocasió per passar pel Centre de Lectura i consultar els manuals d'heràldica.

Mentre faig el curt trajecte entre les Borges i Reus, no deixo de pensar en la pedra i la seva inscripció, com si aquesta troballa fortuïta se m'hagués mostrat per tal de ressuscitar de les tenebres, d'unes tenebres que l'havien condemnat a l'oblit durant tant de temps.

Un cop al Centre de Lectura, vaig com a perdut. No sé ben bé on dirigir-me ni com començar la recerca. La tasca, que a primer cop d'ull se'm presenta com a molt feixuga, potser ho serà menys del que m'esperava. De moment, la sort ha volgut que el bibliotecari que m'atén sigui un afeccionat als escuts i a la simbologia antiga. Aquesta especial predisposició facilita en gran mesura la tasca d'un profà com jo.

Amb gran diligència, apareix d'entre les prestatgeries amb un llibre de dimensions considerables que deixa davant meu, damunt de la taula on l'esperava. El llibre és ple de dibuixos i d'escuts representatius de cases, viles i cognoms, amb uns colors esplèndids.

-Quina és la simbologia que cerca? - pregunta tot educat -.

-Un bou, un bou de traç clar. Sí, això és el que a mi m'ha semblat.

-Res més que un bou?

-Sí, res més. O si més no, jo no ho he sabut veure.

-Així doncs, pot ser més senzill del que em pensava.

Ressegueix l'índex amb rapidesa i professionalitat per aturar-se a la B, i tot seguit exclamà:

-Pàgina 142. A veure si tenim sort!

No ha sigut a la 142, però sí a la 144 on a peu de plana observo l'escut que havia vist esculpit en la pedra: és l'escut d'armes de la casa dels Borja.

-I no hi ha cap possibilitat d'error?

-Ho veig molt difícil. Abans s'era molt curós amb les insígnies i, d'altra banda, dubto que algú hagués gosat apropiarse de l'emblema dels Borja, era una casa massa poderosa com per fer-hi broma

El cap em bull. Quina mena de relació pot tenir el llinatge dels Borja amb les Borges? Seria fantàstic que el nom de la vila estigués marcat per la nissaga dels Borja, però cap dels reculls històrics en fan la més mínima referència al respecte. Malgrat tot, val la pena esmerçar una mica de temps en fer unes quantes indagacions. Si aconseguís relacionar-los, seria una gran campanada.

Els vespres següents els passo repassant resums històrics de la vila, tot apuntant les fonts d'informació per tal de fer, personalment, una ullada als arxius. És una feina pesada aquesta, però indispensable si vull treure'n l'entrellat.

La meua assiduïtat al Centre de lectura fa que em relacioni de manera més directa amb en Ramon, el bibliotecari que va obrir-me la primera porta d'aquest laberint, que serà, sens dubte, llarg i difícil.

-Què, com va això? Has avançat gaire o encara estàs igual?

-El cert és que no he avançat gens. Recullo un munt de dades, però quan penso que les he de contrastar em passen les ganes de seguir.

-Portes una setmana en el tema i ja et desinfla? Tinc una idea que et pot resultar interessant. Podríem demanar a un company que és bibliotecari a València, que consultés documentació de viatges i cartes dels Borja per si hi figura alguna referència a la comarca o a la província. El problema és que els Borja són una família prou extensa en el temps i hauríem de tenir alguna dada per poder començar a treballar i que ens acostés a algun membre de la família.

-Les dates! les dates de la construcció del temple! podríem començar per aquí?

-Podríem? Ets tu el que s'ha encaparrat en aquesta història i ja intentes embolicar-m'hi.

-Ramon, no em pots negar que a tu també t'ha picat el cuquet. Compartiríem la glòria d'haver relacionat una nissaga papal amb un municipi del Baix Camp, lluny del regne de València i molt més encara de Roma. Caminem, doncs, cap a la glòria.

Tornant a les Borges comprenc que aquesta col·laboració amb en Ramon pot ser la clau per obtenir algun resultat. El seu contacte a València pot ser definitiu per aconseguir dades. Tan de bo que aquesta història no acabi amb fum d'encenalls. Pel que pugui ser no comentaré res a ningú, no fos cas que encara em treguin unes coples.

El primer temple va ser construït el 1384, al lloc que ocupava la borja major, i el nou fou edificat en el mateix indret que l'anterior, començant les obres el 1773 i finalitzant el 1777. Ens movem en un període d'uns 400 anys. Masses anys per poder-ne treure l'entrellat! Amb la moral baixa, parlo amb el Ramon: m'he quedat glaçat al comprovar que el període és tan extens.

-Però que dius ara? El que hem de fer és contrastar aquestes dates amb el llinatge dels Borja, quan la seva casa manava aquí i a Roma, veuràs com reduïm considerablement la franja a investigar. Segons el meu company bibliotecari, el període en què ens hem de moure va entre el 1378, data del naixement a Xàtiva d'Alfons de Borja; fins al 1519, en què va morir Lucrècia Borja. Reduïm el marge fins a 200 anys, descartem doncs que l'escut pertanyés a la borja major, i ens centrem en les primeres centúries del primer temple. Tan sols ens cal esbrinar quin dels Borja, en un període d'uns 200 anys, va poder aparèixer per aquestes contrades. Això està fet!

No sé com s'ho fa, però té la capacitat d'encoratjar-me quan estic més abatut, no sé què faria sense ell. Les noves tan esperades del país Valencià no arriben, cosa que fa que les investigacions aquí quedin en punt mort. Aquesta recerca comença a transformar-se en una obsessió malaltissa que no sé ben bé com acabarà. M'agradaria poder-ne parlar amb algú o altre del poble, però encara és massa aviat; quan estiguem més a prop serà el moment. Cal tenir algunes dades que ens aproximïn més a la data del suposat pas o estada d'un representant dels Borja al poble, fet que motivà que el seu escut d'armes fos esculpit a la pedra.

II

Benvolgut Ramon,

No sé si t'he fet esperar molt ni si aquesta espera endarrerirà la recerca, la qüestió és que no ha estat fàcil. Espero que aquestes dades serveixin per poder resoldre el trencaclosques. Per cert, com és que t'ha vingut aquesta obsessió pels Borja? Confio que quan ens retrobem m'ho explicaràs però ara anem per feina.

Amb les dades que disposava no ha estat senzill cercar quin dels Borja podia haver visitat aquestes contrades, però jo m'atreviria a afirmar que possiblement es tractés d'en Roderic Borja, ni més ni menys que el Papa Alexandre VI, que va visitar València per primera i última vegada el 1473, i va fer una visita a Tarragona el mes d'agost d'aquell any per entrevistar-se amb, aleshores infant, Ferran d'Aragó.

Cal recordar que en aquells temps els pertanyia la mitra de València, que va ser de la seva possessió fins el 1511, 8 anys després de la mort de Roderic Borja. No sé si cal recordar les turbulències atribuïdes a la dinastia dels Borja, molt especialment a en Roderic, Alexandre VI, a qui se li atribueixen pactes amb el dimoni i tota mena de bacanals al Vaticà, a part dels seus deu fills reconeguts, les relacions amb Lucrècia, la seva filla, i un llarg etcètera que va des de la compra de bisbes per la seva elecció papal, fins a l'emmetzinament dels cardenals que no li eren favorables.

No sóc jo qui ha de jutjar els Borja, el cert és que la cúria romana no podia consentir el fet de tenir una nissaga de papes catalans i això va fer que tinguessin un odi visceral envers ells: "O Dio, La Chiesa romana in mani dei catalani", solien exclamar.

No és, doncs, d'estranyar que el puritanisme de molts indrets hagi fet, primer per la por, després per la vergonya i finalment per l'oblit, que s'ignorés o rebutgés qualsevol indici de contacte, apadrinament o llinatge amb els Borja, que continuen essent motiu d'estudi, de debat, de posicions enconrades i de nombroses novel·les, encara als nostres temps.

El com i el perquè feu possible la relació, del Papa Alexandre VI, personatge enigmàtic, com ja he dit, amb la vila en qüestió o amb els seus voltants, i quins fets devien ocórrer perquè el seu escut d'armes restés immortalitzat en pedra, són qüestions que hauràs d'anar esbrinant.

*Espero haver-te servit d'ajut, i espero també que puguem retrobar-nos ben aviat.
Molts records del teu bon amic, Vicent.*

València, 25 d'agost de 1999

Estic tan emocionat que friso per poder compartir aquesta descoberta amb alguna persona del poble; l'amic Ramon, al cap i a la fi, és de Reus, i sembla que compartir el misteri amb una persona no lligada d'una manera més estreta a la vila no tingui tant de mèrit. Vull pair

aquesta carta, les seves indagacions i les seves suposicions, centrar-me una mica més i començar a fer pública la meva tesi sobre els Borja al Camp.

Estic sol a casa, la musica sona suaument mentre jo continuo rumiant i rellegint una i mil vegades la carta. Gairebé no he sopat, i mentre vaig prenent notes, tot recollint la informació acumulada fins al moment, va augmentant el neguit, contingut lleugerament amb petits glops d'un bon Malta com no podia ser d'altra manera. Lentament, les parpelles comencen a pesar, el llit espera pacient, demà serà un altre dia.

III

Les noves sembla que corren més, a l'estiu tot té un altre caire. Però aquest agost totes les noves porten mals averanys: els pirates saquegen les costes amb una freqüència i una virulència que feia temps que no es veia. Els pobles costaners, avui sí demà també, pateixen el fustigament de les embarcacions infidels patronades per homes endimoniats que, segons diuen els pescadors, ni les llances més esmolades els fereixen. Corre el rumor que cal fregar el metall amb alls per fer les armes efectives i poder ferir l'enemic. Els viatgers expliquen coses terribles dels saquejos, la crema de viles, els homes passats per la daga, les velles forçades i després cremades, i les dones i les criatures fetes captives per ser venudes en algun mercat d'esclaus a li-frica. Tot és tan aterridor que hom pensa que la propera incursió podria arribar fins a les portes del poble i aleshores, Déu ens guard, què serà de nosaltres?

Les relacions amb la baronia d'Alforja, i d'una manera molt especial, amb el seu batlle i per extensió amb l'arquebisbe, veritable senyor de la baronia, es deterioren per moments. Vindrà el batlle a defensar el poble dels atacs dels descreguts? Aquest és el pensament que no deixa descansar el poble en pau.

Però un altra nova s'escampa per tot el camp, fent oblidar fins i tot les incursions. Conten que s'apropa un gran seguici que ve de molt lluny, de València o de més enllà, de senyors poderosos que cerquen aixopluc en els pobles de l'interior, esquivant els més propers a la costa per evitar-se alguna possible topada amb els assaltants; que les viles han de donar-los allotjament i menjar tant als homes com a les bèsties, i que en són tants que en el poble que s'hostatgen hi cau una gran desgràcia, ja que tot sovint la petita vila no pot satisfer les necessitats dels viatgers, cosa que, segons expliquen, pot ser motiu de gran dissort per a tots els seus vilatans, caient sobre ells les ires dels senyors. Un nou neguit, doncs, aclapara el nostre poble i els seus habitants. Aquest any del senyor de 1473 passarà a la memòria com un any maleït i de nombroses calamitats per a major glòria de Déu. Cal resar perquè el mal afegit d'aquella columna no passi per la vila.

Passen els dies i les notícies van arribant amb més claredat. La columna s'apropa i les noves ja no són tan esgarrifoses. Els hostes són certament il·lustres. Es tracta d'un dels membres de la casa Borja, amb grans poders a València, on hi té el bisbat en administració, i a Roma, on és membre de la cúria i amb gran influència sobre els papes; nissagues de prínceps, de bisbes i cardenals, tots ells, de grans fortunes, portaven el cognom Borja. Es comenta que el motiu del viatge és una trobada amb l'infant Ferran que es troba a Tarragona per les convulsions que també atenallen Barcelona, ara assetjada.

Sembla que la visita de tan alts mandataris que tants lligams tenen amb la mare església, res ens ha de fer témer, ans el contrari, podem, si els servim amb la correcció i diligència que es deu a tan alta representació, portar beneficis al nostre poble, tan necessitat com està d'indulgències i de sous.

Malauradament, si hi ha quelcom per arrambar de ben segur que els d'Alforja hi posaran el nas i aleshores res quedarà per a nosaltres. Cal, doncs, ser previsor i malfiar-se de tot i de tothom, cal ser sagaç i mirar de treure'n profit. Les pregàries cal encaminar-les a favor de la seva estada, que Déu vulgui concedir-nos la gràcia, que nosaltres ja sabrem administrar-la.

Els viatgers són cada dia més a prop. Conten que primer arriba una columna de soldats amb un capità que disposa i decideix si la contrada és digna de tan alts senyors, i de ser així, remouen cel i terra per tal que, a la seva arribada, tot resti del seu grat. Cal, ser prudent i generós alhora amb aquesta sodadesca perquè d'ells i dels correus que envien a la columna en depèn en gran mesura el bon resultat. Cal afinar les estratègies i no deixar res de banda. La fortuna s'acosta i ha de fer parada a la vila.

Com au de mal averany, mal vent se l'endugui. És a les portes de la vila un emissari d'Alforja, la vila que ens té subjugats, per cercar, sens dubte, noves de l'ambaixada que s'apropa camí de Tarragona, i donant ordres que convidats tan il·lustres tan sols podran rebre les atencions pròpies del seu rang a la vila veïna.

-Sabut és que s'acosten senyors poderosos que de cap de les maneres poden allotjar-se en aquest llogaret i que cal donar-los el tracte correcte que tan sols podran rebre a la vila d'Alforja, en el seu castell. Vinc a advertir-vos que, per cap motiu, el batlle no acceptarà que siguin hostatjats sota el vostre sostre i ai! si goseu contravenir les ordres.

Un cop llegit el missatge desapareix tal com ha vingut i, mentre s'allunyava, encara vam poder sentir un darrer crit: - Guardeu-vos com de la pesta abans de fer-nos aquesta afronta.

No hem tingut temps ni d'excusar-nos, de dir-li que res més lluny del nostre cap que voler fer una afronta a la nostra baronia, que érem els seus servidors i que dirigiríem els nobles senyors a la vila d'Alforja. Res de tot això vam poder dir i gràcies a això ens estalviarem el pecat de la mentida.

Les seves insolències es fan cada dia més insuportables, però cal fer una reflexió per si els senyors, un cop arribat el cas, cosa molt poc probable, prenguessin el determini de quedar-se al poble. Què caldria fer? Si els rebutgem i indiquem el camí de la vila veïna pot ser interpretat com una ofensa o, el que pot ser pitjor, com que el poble no vol retre culte ni desprendre's de tot el que una estada d'aquestes característiques pot representar, farratges i viandes. És possible que, aleshores, fins i tot els lligams directes que tenen els senyors amb Déu Nostre Senyor no siguin suficients per evitar la seva ira.

Aquests pensaments em turmenten dia rera dia. Tot el poble està impregnat d'aquest neguit. Vivim entre el dubte de l'estada i el convenciment que res té el nostre poblat per merèixer la presència dels senyors, així que el més segur és que passin pel voltant de la muralla i ni tan sols girin la vista envers aquest indret. El seu pas servirà per a l'embadaliment de la canalla i l'admiració dels homes i dones, i això serà tot, això ha de ser tot, i a Déu Nostre Senyor ens encomanem perquè així sigui.

El que havia de ser es presentà. Va ser de sobte. Uns cavallers van arribar a les portes del poble. Els cavalls suats i els seus genets morts de calor, empolainats com galls de corral, altius i orgullosos descavalquen.

-Ah! de la vila, aigua pels representants de la gran casa dels Borja. Per ventura aquest llogaret té nom?

-Ses excel·lències han tingut a bé de fer parada a les Borges, magnífics senyors.

-Borges dieu? Borges de Borja potser?

-Borges de la plana de la baronia d'Alforja, senyors.

-La gràcia de nostre senyor ha donat al'indret l'honor de rebre entre les seves parets a sa eminència Roderic de Borja, que s'allotjarà en aquest poble que porta el nom del seu llinatge.

-Però senyors això no és convenient, nosaltres no mereixem tan altíssima honra. El nostre poble és humil i caldria, doncs, que tan distingits hostes fossin acollits per la veïna vila d'Alforja, cap i casal de la baronia i a la que tots rendim fervent vassallatge.

-Desgraciat! Voleu negar l'hospitalitat a tan nobles convidats que han triat el vostre poblat per fer-hi estada? Voleu tastar la còlera del meu senyor o voleu, en canvi, gaudir del seu privilegi i dels seus sous?

-De cap de les maneres voldríem ofendre a sa eminència, però...

-No hi ha peròs que valguin. El meu senyor és a dues hores de camí i cal disposar-ho tot per a la seva arribada. El seguici el formen una trentena de persones, un carruatge i cavalleries corresponents, trenta-dos en total. Cal, que prepareu aigua, farratges i menjars en abundància. Avui serà un gran dia pel poblat, avui les Borges allotjarà un membre de la gran família Borja. Prepareu el que calgui mentre nosaltres avisem el senyor que hem trobat un lloc escaient per al seu repòs.

Maleïda dissort! Mentre els cavalls s'allunyen intento raonar. No sé com ens en sortirem. Com és possible que no hagués caigut en la similitud entre el nom del poble i el cognom dels viatgers? Aquest fet casual pot acabar portant-nos la desgràcia. Qui serà el primer d'arribar, el seguici dels Borja o la guàrdia airada de la vila d'Alforja? Quina pot ser la pitjor venjança, la del batlle i per extensió la de l'arquebisbe, veritable senyor de la baronia o la dels valencians?

El poble s'omple de neguit i de pors. Cal tenir-ho tot a punt per quan arribi el seguici. Res no hi pot faltar, i cal esperar que l'estada sigui breu, si és possible que la comitiva no faci nit entre les nostres parets. Si l'estada és prou breu, abeurar els animals i satisfer les necessitats dels cavallers, és possible que la rauxa del batlle quedi aplacada ja que sempre podrem dir que els viatgers estaven de pas i que no vam tenir temps ni de saludar-los perquè ja havien partit cap a Tarragona. I si no és així, que Déu nostre senyor s'apiadi de nosaltres i del nostre poble.

Al voltant de les eres vam endreçar el lloc per les tendes del seguici i a la casa més senyorial de la vila, tocant a les muralles, tot queda disposat per rebre al gran Roderic Borja, bisbe administrador de València i de Girona.

Els millors mantells i domassos engalanen la casa. El seu senyor està pàl·lid, en part per l'emoció, en part per la responsabilitat que, sense voler-ho, ha caigut sobre ell. Retirem tot el bestiar dels carrers per donar la millor imatge possible i les dones comencen a sacrificar l'aviram que ha de servir per a l'àpat, que si bé no tindrà menjars exquisits sí que servirà per apaivagar el mal d'estómac dels viatgers.

La mainada, sorollosa, entra a la vila com una exhalació. La comitiva és a punt d'arribar al poble. Tot està preparat i confiem que sigui del grat dels nostres convidats accidentals.

-Ah! del poble de les Borges, el senyor de la casa Borja us ha fet l'honor de fer parada i hostatjar-se en aquesta contrada.

Hostatjar-se, ho ha dit clarament el capità! Això vol dir que les nostres esperances de què el seguici fes una breu parada s'han frustrat.

Del carruatge baixa una figura engalanada com mai havien vist els nostres ulls. Amb pas cerimoniós i rostre cansat s'acosta el senyor. Tot el poble l'observa i jo, amb promptitud, li rendeixo vassallatge tot besant-li l'anell, que amb una pedra de grans dimensions se'm presenta com una ornamentació costosa i pesada.

-Que la gran casa dels Borja trobi entre nosaltres el descans merescut després de les fatigoses jornades pels camins de la comarca. Consideri, vostra excel·lència, aquest indret com a seu i els seus vilatans els més fidels servents.

-Doneu-nos aigua per refrescar-nos i tingueu cura dels cavalls. Venim d'un llarg viatge que ja toca a la seva fi. Sigueu generosos amb nós i la nostra gent i que res no manqui ni als meus homes ni a les cavalleries, que jo, el gran Roderic Borja, us sabré recompensar.

Els homes corren a fer-se càrrec dels cavalls, i les dones porten aigua fresca per al seguici. La mainada comença a acostar-se a l'escolta un cop vençuts els primers temors.

-En quina casa em fareu l'honor d'albergar-me?

-En la millor que disposem, com no podia ser d'altra manera excel·lència.

La casa, engalanada com mai s'havia vist, veu com travessa el seu llindar aquest convidat excepcional. La taula parada amb les millors fruites i una gerra d'aigua fresca, que presideix el centre d'aquesta. En Roderic Borja, sense compliments, seu al cap de taula i deixa que una jove ompli un bon got d'aigua que el convidat assaboreix sense pressa, no com la soldadesca de l'escorta que competia amb el bestiar en els modes i la rapidesa a l'hora de beure.

-Esperem que sa excel·lència trobi del seu grat tot el que aquest humil poblat posi al seu abast.

-De ben segur que així serà.

Em començo a trobar més relaxat. És l'hora d'explicar al senyor la necessitat de què faci repòs a la vila d'Alforja. És possible que si l'explicació és prou convincent marxi amb els seus homes a la casa del baró.

-Les Borges, a què es deu que aquest nom tingui tan gran semblança amb la meva estirp?

-Es tracta, senyor, d'un fet casual, degut al gran nombre de borges que es troben a la vall de la baronia d'Alforja. Aquesta coincidència, senyor, ens omple d'orgull, doncs mai cap de nosaltres podia imaginar la vostra magnífica presència en aquest indret. Però, senyor, voldria fer-vos notar que potser tan alt càrrec disposaria de millors condicions d'estada a la capital de la baronia, a la que tots rendim vassallatge, la vila d'Alforja.

-Potser no és prou satisfacció pel poble de les Borges el fet que jo, Roderic Borja, hagi decidit d'hostatjar-se en aquest indret, que ja em voleu foragitar?

-No es tracta d'això, gran senyor, però vostra excel·lència mereix quelcom més que el nostre poble no us pot oferir. Les mancances són moltes i maldem perquè pugueu trobar entre nosaltres totes les comoditats.

-Els meus homes han escollit aquest indret i jo trobo bona l'elecció, amb el valor afegit del nom del lloc, que m'és molt plaent. Busqueu un picapedrer que sàpiga bé el seu ofici i deixarem l'empremta de la nostra estada.

-Tindreu el que demaneu, senyor.

La seva estada va ser com una il·lusió. Roderic Borja passeja per la vila i reparteix bons sous per a les famílies. Els homes li rendien vassallatge, les dones servitud, els vells devoció. Fins i tot la mainada, enlluernada amb tant cavaller, es trobava com en un somni.

Ja al capvespre, a l'hora baixa, com deia sa excel·lència, es tancà a la casa que havia d'acollir el seu repòs, i un cop sopats, al voltant de la taula, ens deixà glaçats.

-Com són les relacions que manteniu amb la baronia?

-Excel·lents senyor, excel·lents. Els vilatans som vassalls lleials, com no podria ser d'altra manera.

-Així doncs, no desitgeu que intercedeixi davant de l'arquebisbat de Tarragona ni davant el mateix infant Ferran per tal de deslliurar-vos de tal vassallatge?

Un gran silenci es fa a la cambra, tots ens anem mirant de reüll sense gosar dir res, ni a favor ni en contra ja que la sorpresa és total.

-Com ja hem comentat a vostra excel·lència som fidels vassalls de la baronia d'Alforja, però quin poble no desitjaria deslliurar-se de vassallatges?

-Sou prudent i això us honora. Actuaré amb concordància i, si em perdoneu, em plauria retirar-me a descansar.

El soroll de les banquetes a l'alçar-nos sembla que retrona per tot el poble, així ens ho fa sentir l'emoció i la il·lusió que ens han produït les seves paraules.

El foc del campament es va apagant poc a poc, els soldats dormen a les tendes, i una improvisada guàrdia, formada per vilatans, vetlla pel seu descans.

És trenc d'alba i el moviment és total, els soldats preparen els cavalls, repleguen les tendes i enganxen el carruatge. Amb poc temps tot queda preparat per quan el gran senyor Roderic Borja decideixi la marxa. No és però fins a les deu del matí que sa excel·lència surt al carrer. L'expectació és tan gran com en la seva arribada, però una cosa ha canviat, les mirades dels habitants ja no són de dubte ni de temença, estan il·luminades de joia i gratitud, res tornarà a ser igual després de la seva partida.

Amb gran majestuositat puja al carruatge i, tot fent mitja volta, diu amb convenciment:- No oblidaré el compromís.

Serà possible que el gran senyor de la casa dels Borja intercedeixi davant del bisbe i, fins i tot, davant de l'infant Ferran per tal de deslliurar-nos del vassallatge de la baronia d'Alforja? Podrem ser un poble lliure a la vall?

El temps va passant i ja no corren noves del Borja. Els pirates tornen a ser el primer tema de conversació, i els nous fogatges que ens han estat aplicats en major quantia que a la veïna vila d'Alforja motiu de queixa.

Les gestions d'en Roderic Borja no han fet més que agreujar les relacions amb la baronia. Un cop lluny, el batlle, per ordre de l'arquebisbe, ens va augmentar els impostos com a càstig pels nostres desitjos d'independència i per rentar l'afronta feta al nostre senyor al privar-lo de rebre, entre les parets de la seva vila, tan insigne viatger.

Les collites han empitjorat i ja no sabem com fer front a tantes càrregues. El Consell de la Vila es reuneix tot sovint per tal de cercar una solució, ja que com més temps passa més ànsia hi ha de revolta contra l'opressió de la baronia.

IV

El brunzit del despertador electrònic fa que retorni a la meva cambra i al meu llit. Déu meu! he tingut un somni i tanmateix juraria que ho he viscut com una història personal. Crec que ha arribat l'hora de compartir la descoberta amb els altres, ja que s'està fent massa feixuc portar-la tan callada. Encara acabaré una mica curt de gambals, si em tanco tant en aquesta qüestió. El primer que visitaré serà en Ferrer, l'historiador local, de ben segur que caurà de cul quan li expliqui.

A casa seva res no sobta ni sorprèn. Despatx amb un desordre enganyós, que sembla fet expressament, però que no és tal, doncs en qualsevol moment pot trobar aquell paper que es diria desaparegut, aquella data circumstancial i que ara tan bé aniria per resoldre qui sap quin petit embolic que en aparença pot semblar casolà, però que el dia de demà, entès aquest com un dia molt llunyà, que qui sap si jo mateix veuré, pot servir per treure l'entrellat de com vivíem i què fèiem a la vila: en què esmerçàvem els esforços comunitaris, quins eren els temes de conversa o de discussió al bar i a les botigues, quins eren els projectes municipals ha endegar, quines les prioritats de gestió del consistori... En definitiva, el tot d'aquest micromón anomenat les Borges. Tot, tot això es cou en aquella taula d'aparença desordenada d'aquell petit despatx.

No sé si a la cara es traslluïa un cert aire de superioritat que no he sabut amagar, com si el descobriment que estava a punt de compartir fos la resolució definitiva del que va ser primer, l'ou o la gallina; el cert és que tinc la impressió de què la meva entrada, amb un aire una mica pedant, no li ha agradat, i acabaré pagant-ho car.

-Bé, em sembla que tinc unes noves que poden ser prou interessants o, si més no, a mi m'ho semblen -intento amb aquest joc de paraules disfressar l'entrada una mica arrogant-. La qüestió és que l'altre dia passejant, tot observant les obres que es porten a terme al voltant de l'església i que han de culminar amb la realització d'un passeig al seu voltant, em va cridar l'atenció una mena de dibuix o gravat que es veia amb una de les pedres que havien quedat al descobert en la neteja. A l'apropar-me, vaig descobrir que es tractava d'una mena d'escut esculpit, que un cop netejat, adoptà certament aquesta la forma amb la representació d'un bou central. Em van sobtar dues coses: en primer lloc, la seva ubicació tan amagada, que de no haver estat per les obres de ben segur que mai no n'hauríem sabut res de la seva existència, i menys encara si, com sembla, les obres del passeig tornen a sepultar la pedra en qüestió; l'altre aspecte que em va sorprendre fa referència a la simplicitat de l'escut, que als meus ulls profans em semblà d'una gran harmonia i sobrietat. El fet és que em va picar la curiositat i vaig començar a fer indagacions, primer en els seus llibres i reculls de la història local, en els que no hi vaig trobar cap ressenya que fes referència a aquesta mena d'inscripcions, i després vaig començar la recerca de què o de qui podria ser l'escut en qüestió, i...

-I?

-Doncs, aquest és el motiu de la meva visita. L'escut en qüestió és el de la casa dels Borja, que sens dubte coneix. En aquest aspecte m'atreviria a assegurar que no hi ha cap mena de confusió, ja que he recollit prou informació com per demostrar-ho. El que ja és més

complex és saber com i per què hi ha aquest escut en una de les pedres de la base de l'església.

El seu rostre amb prou feines s'immuta, com si tot el que li explico no tingués el més mínim interès, cosa que era del tot impossible, o com si ja ho sabés, cosa que semblava poc probable ja que mai n'havia fet esment.

-Tinc també una teoria al respecte que ens porta, ni més ni menys, a en Roderic Borja, el papa Alexandre VI, pels voltants de 1473 -continua immutable i començo a neguitejar-me-. I no té res a dir al respecte? Estic parlant de la relació d'un membre de la família Borja, d'un papa, amb la vila de les Borges!

-Això és del tot impossible -va dir lacònicament-.

-És possible i estic convençut que és cert!

-Amb qui més has compartit aquesta idea tan esbojarrada, aquesta descoberta de pa sucat amb oli?

-Descoberta de pa sucat amb oli, això és tot el que ha de dir del que li acabo d'explicar? Vostè és el primer. Porto dies rumiant com i a qui explicar-ho, ja que des del dia que vaig trobar l'escut la meua vida ha canviat, res és igual, fins i tot tinc somnis on recreo els Borja i la seva relació amb la vila. Tenia la necessitat de parlar-ne amb algú o altre, i qui millor que l'historiador local? El que és clar és que m'he equivocat de totes totes al confiar-li la meua descoberta. No em creu, veritat?

-Si vols un bon consell, no escampis pel poble aquestes especulacions que no tenen cap mena de fonament, si no vols que t'acabin traient unes coples. Tot i això, la meua personalitat com a historiador fa que per molt inversemblant que em sembli tot plegat vulgui fer algunes comprovacions. On es troba concretament aquesta inscripció?

-El dia que vulgui l'hi acompanyaré. Estic molt satisfet que no descarti definitivament els fets que li he explicat.

-No m'has entès correctament. Descarto de manera taxativa les teves especulacions. El que m'interessa és observar la inscripció que jo atribueixo a una marca de devoció a sant Antoni, patró dels animals.

-Sant Antoni patró dels animals? Aquesta és la seva explicació a la trobada d'un escut heràldic en una de les pedres de l'església?

-Tinc molta feina. Si vols pots explicar-me on es troba aquesta inscripció i un dia d'aquests m'hi acostaré per veure-la i prendre apunts, si no totes aquestes molèsties que m'estalviaré.

-Lamento haver-li fet perdre un temps tan valuós -m'aixeco d'una revolada tot enfilant la porta de la cambra per acabar la visita amb un sec i breu bona tarda-.

Encara no em puc creure com m'ha tractat. No s'ha interessat ni el més mínim per la meua història. Ha passat de mi completament, fins i tot dubto que m'hagi escoltat i, per més conya, només hi ha faltat la historieta de sant Antoni. Per qui m'ha pres? Si vol veure l'escut que el busqui!

Estic tan emprenyat que el millor és no trucar al Ramon, se sentiria tan decebut com jo. I aquest és l'historiador local? I que més! No he vist en ma vida ningú tan prepotent ni amb aquest sentit de superioritat tan ufanós. Vist el que he vist no em sorprèn el més mínim que en els seus reculls històrics no hi hagi cap referència a la família Borja. Com pot ser que una persona que es diu historiador tingui aquesta estretesa de mires i aquest poc interès davant d'uns fets que podrien, en cas de confirmar-se, cosa que jo ja dono per pràcticament segura, significar una descoberta tan transcendental davant d'una història local tan paupèrrima en fets eminents?

M'aturo un moment. Fa estona que camino pels carrers del poble parlant en veu alta, al final acabaran considerant-me un ximple i això encara traurà verosimilitud als fets. Encenc una cigarreta i m'assereno. El proper pas, sí, el proper pas serà anar a parlar amb el batlle de la vila, de ben segur que ell ple de cofoisme com està, quedarà encantat amb la descoberta. Ah, i una altra cosa, cal fotografiar l'escut sens falta. Com és possible que no ho hagi fet encara?

El capvespre arriba als carrers de la vila. Com per instint pujo carrer Major amunt en direcció a la plaça de l'Església i, amb pas decidit, vaig a cercar un cop més la pedra causant dels meus desficiis. El sol cau lentament darrera les muntanyes, els últims raigs vermellors omplen d'ocres tots els racons i jo miro la pedra amb delit, quasi amb veneració.

-Me'n sortiré, ja ho crec que me'n sortiré! I aquest historiador de pa sucat amb oli haurà de reconèixer el meu èxit i després haurà de revisar tots els seus tractats o, millor encara, els haurà de refer ja que de res serviran. A la foguera amb els antics tractats! Visqui la nova història de les Borges del Camp vila dels Borja!

Sec al costat de la pedra i l'acaronó com si d'un infant delicat es tractés. El sol ja ha dit el seu adéu definitiu i aquí estic sol davant la descoberta, sol i incomprès. Encara no em puc creure la plantada que m'ha fet l'insigne historiador.

El cap de setmana es va exhaurint lentament, serà pel desig de què arribi el dilluns i pugui presentar-me a la casa de la vila per fer saber al senyor alcalde del que s'amagava als murs de l'església, advertir els treballadors que s'ha de respectar amb gran cura i mirar com es pot recuperar abans que el formigó faci la seva aparició per fer la cimentació del nou passeig. És possible que amb aquest temps el meu benvolgut historiador hagi pogut recapacitar sobre la bajanada de sant Antoni, em demani disculpes i passi de ser un fervent detractor a un gran admirador del fet. Temps al temps.

Sant dilluns! Després de la feina aniré a comprar un rodet per poder fer les fotografies i, al vespre, aniré a l'ajuntament. Potser caldria parlar amb el regidor de cultura, però vist com m'ha anat amb l'historiador, el millor és que demani directament per l'alcalde, cal anar ràpid i segur.

La jornada no s'acabava mai, en part per ser dilluns i tots sabem com les gasta el primer dia de la setmana, i després per l'ansia de poder retrobar-me amb la pedra. Renoi quina fal·lera amb l'escut!

Tot tornant a la vila ja m'imagino la composició, l'enfocament i l'enquadrament que li donaré, és com si mentalment l'estigués retratant-la.

Càmera de fotografiar en mà, pujo amb pas decidit carrer Major amunt; un cop al Replà enfilo en direcció al cementiri vell, on els treballadors recullen les eines, ja han acabat la jornada.

-Què, ja tornes a ser per aquí? Si que t'han agradat les obres!

-Sí, la veritat és que hi tinc un interès molt especial. Es tracta d'un escut que... Qui ha picat aquestes pedres?

-Quines pedres?

-Aquestes de la cantonada.

-Avui en tot el dia no ens hem ni apropat a aquesta paret. Hem treballat a l'altra part de l'església, tirant el formigó. Demà, si les cubes arriben a temps, és possible que arribem fins aquí, però això serà demà.

-La pedra, la pedra està picada, esborrada! No és possible, sembla fet expressament! No es veu res, no en queda ni rastre! Heu vist algú que furgués o piqués aquesta pedra?

-Ha passat gent, com cada dia, a xafardejar les obres tot passejant, però no crec que ningú hagi vingut a picar. Això de picar no agrada gaire saps? Però com t'he dit treballàvem a l'altre costat de l'església.

El to final denotava un cert cansament davant la meva insistència i l'alusió a picar era ben explícita. Sense més comentaris es van retirant i em quedo sol, sol amb la màquina a la mà, com un estaquirot, sense saber què fer. Qui i per què hauria fet aquella malifeta? Quin interès podia tenir fer una cosa així? El que estava clar és que la feina estava feta a consciència, amb el que quedava descartada la bretolada de la canalla. D'altra banda, ningú coneixia l'existència de l'escut, ningú tret de...

Maleït Ferrer! Només pot haver estat ell. D'una revolada torno a la plaça de l'Església per anar corrents a casa del que, amb tota seguretat, era el responsable d'aquella desgràcia. Com havia pogut fer una cosa així, tan sols per no haver estat ell l'autor de la descoberta? Tan gran era el seu egoisme que preferia destruir una prova com aquesta abans de reconèixer la relació de la vila amb la família Borja? El pas es va allargant per moments, gairebé corro a la recerca del responsable. El cor s'accelera, noto que la sang em puja al cap i sento la sensació d'un petit mareig. Sóc davant del seu portal, m'aturo esbufegant i respiro a fons abans de trucar a la porta.

VI

És ell mateix qui m'obre la porta, talment com si m'esperés.

-Com ho ha pogut fer? Com s'ha atrevit a destrossar la prova?

Sense dir res, gira cua en direcció al despatx. Camina pausadament, amb el coll estirat, com volent demostrar que era el guanyador de la partida, com si sabés que mai ningú ja no podria saber un fet històric tan important i singular. Seu pausadament darrera de l'escriptori i em mira amb deteniment.

-No hi tenia cap dret, era el meu descobriment! Amb la seva acció ha privat les Borges d'un tros de la seva història, possiblement d'un dels episodis més transcendents. El nostre municipi relacionat d'una manera directa amb la família Borja! Qui sap on ens podia haver portat tot això, potser a la conclusió que el papa Alexandre VI va ser al nostre municipi, se n'adona del que això podia significar?

-I tu, que te n'adones del que podia significar?

Em mira fixament i un raig d'ira ensangoneja els seus ulls.

-Saps què significa la família dels Borja? Saps què representen els Borja en la seva llarga història? Saps qui era Alexandre VI? Saps què va fer al llarg de la seva vida? Va extorsionar, subornar, comprar i, fins i tot, assassinar per aconseguir els seus objectius. Va fer servir el seu poder i les seves influències per enriquir i omplir de poder els seus. Va convertir el palau papal en un bordell on s'hi feien tota mena de bacanals. Va tenir nombrosos fills i relacions incestuoses amb una de les seves filles, Lucrècia. Va emmetzinar bisbes i cardenals que s'oposaven als seus desitjos... Era, en definitiva, un fill de Satanàs assegut a l'altar de sant Pere. Aquest ser diabòlic, aquest monstre, és el que tu volies relacionar amb la nostra vila? M'he passat anys esborrant qualsevol rastre que fes referència als Borja i la seva relació amb la vila. Ningú mai els havia relacionat fins que tu vas aparèixer amb la història del maleït escut, i jo, jo ho havia d'impedir. De cap de les maneres consentiré que es relacioni aquest personatge nefast amb el meu poble, mai ho toleraré! Ho entens, veritat? Digues-me que ho entens.

La mirada cota cercant un punt indefinit de la taula, tot per no haver de mirar de fit a fit el seu interlocutor. El seu rostre denota un cert cansament, com si amb aquesta confessió hagués quedat alliberat d'un gran pes, d'una càrrega enorme que el rosegava per dintre. Contemplant el seu abatiment només puc sentir pena, pena d'una persona que mai no ha sabut superar els prejudicis i això l'ha portat a cometre aquestes accions impròpies d'algú que s'anomena historiador.

M'aixeco de la taula i llenço una darrera mirada a aquella persona ensorrada que ha emmudit. Sense fer cap mena de comentari abandono la casa.

S'ha acabat tot. Encara no sé com dir-li, al Ramon, que la nostra descoberta ja no existeix, que un historiador tocat del bolet ha picat la pedra fins a esborrar-la, que jo no havia pensat a retratar-la i que ara estem amb les mans buides.

És cert que podríem reemprendre la recerca de dades que ens donessin la raó i que relacionessin a Roderic de Borja amb la nostra vila, però en aquest moment no em sento capaç de res. Torno cap a casa pensarós i trasbalsat. És ben cert que la gent il·lustrada és la que acaba promovent o executant els més grans crims.

Avui he tornat a visitar les obres del voltant de l'església. El formigó armat ja ha tapat la pedra. Aquest és, de ben segur, el punt i final a una història que m'ha tingut obsessionat i que ha acabat d'una manera esperpèntica.

En Ramon ja està al corrent de tot. Encara el sento maleir per telèfon, i no parava de repetir-me que havíem de continuar, que això no es podia quedar així, que havíem d'arribar fins al fons, que...

Estic cansat, molt cansat, ara per ara penso deixar el tema mort. Quan em creuo pel carrer amb l'historiador, acota la mirada i en el seu darrer esguard sembla demanar-me perdó. Sap que mai el podré perdonar i, en el seu interior, tan sols deu resar perquè no torni a aprofundir sobre el tema, però mai m'ho demanarà.